

אבא חושי, אבו זייד ושות'

יד ומוהרעב, אשר שימש שומר במחסני השונים של כאמל די להשלים את חבורתו, להכניס לתוכה אנשים שיטורו את השרשרת מן הסיפון עד לשער הנמל, צרף חושי לאנשיו את דוד שנקרבסקי ואת אהרון רוזנפלד.

רוזנפלד שימש סוכן הראשי בארץ של מרבית חברות הספנות המקיימות קשר עם חיפה, וכי תקופה ההיא נימנה עם אדיריהנמל. כדי להבהיר את חשיבותו של אדם הקשור ישירות עם חברות ספנות, יסופר כאן מעשה שאירע שנים רבות לאחר-מכן, אולם יש בו כדי לרונק אור כיצד אפשר לארגן פעולות, כאשר ידידים לך בכל מקום. לפני כשלוש שנים כתב מלכיאל (משפט קסטנר) גרינוואלד אחד מעלוניו, כי 22 ארגונים נושאי שמו של אחד משליטי חיפה, הגיעו לנמל בחתם מאויות-ששום. גרינוולד רמז גם רמזים מה עלה לאותם ארגונים ומה היה בהם. על כך פנה השליט אל גרינוואלד, איים במשפט, תבע ממנו להציג את מסמכי-המטען של הארגונים. גרינוואלד חיפש במשרדי-ששום בחיפה, אולם המסמכים נעלמו. הוא תבע להביא את העתקים מארה"ב, אך במשרדי-החברה טענו, כי אינם יכולים להשיג את ההעתקים וגרינוואלד נאלץ לשלוח מכתב-הכחשה פרטי.

זוג רוזנפלד נימנה עם ידידיו האישיים של אבא חושי, ממש כזוג אלמוגי, ולא-מכבר חלק מר רוזנפלד לחושי תואר-כבוד מטעם האגודה הי-חיפאית לאורחות הגונה, ואילו חושי מצידו חלק לרוזנפלד את תואר-הכבוד העירוני של "אורח-חיפאי וותיק מספר אחד". אולם רקע הקשרים בין השניים אינו כה מכובד.

דוד שנקרבסקי, האחרון בחבורה, היה האיש החזק של הנהלת-הנמל, נתפרסם לימים כדוד אדירי, סגן מנהל-הנמל, אשר קנה חוילה בארבעים אלף ל"י, טען, כי אלה הם כספיי-רושה, עד שנחברו, כי הקים גם מפעלי ערובה שערכם כרבע מיליון ל"י.

זו היתה החבורה ששלטה בנמל משך כל התקופה הסוערת של ימי המאבק, המלחמה והקמת-המדינה.

אברהים

אזרי"ר

שה יהיה להבין את המאורעות שארעו לאחר מכן, בעצם ימי הקרבות, מבלי לציין מהו טיב הקשרים שקיים חושי עם השלטונות האנגלים של העיר והנמל.

הביאוגרפיה הרשמית של חושי מתארת יחסים אלה בצורה שובה-לבבות: "ב-29 יוני 1946 (השבת השחורה" ב. ג.) היה גם הוא ברשימת "האישים החשובים מאור", שהשלטון שלח לאסרם, לשם כליאה במחנה לטרון, אלא שאותו לא הצליחו משרתי-השלטון לתפוש, אף כי המשיך להיות בעיר ולמלא את תפקידו בשורות-הציבור."

המבקש להאמין בזאת, רשאי להאמין, אולם המכירים את העובדות מאמינים, כי חושי בחוץ היה רצוי לאנגלים יותר מאשר חושי במעצר.

כל פרשת יחסיו של חושי עם האנגלים ראוייה לברור בפני טריבונאל לאומי ולא לכתבה בעתון. קשרים אלה לא היו כפופים לשום מרות לאומית או ציבורית, הולידו לא אחת תוצאות מרחיקות-לכת.

בין היתר שיכת למכלול קשרים זה פרשת צבאו הפרטי של אבא חושי, צבא ממש, בראשו עמד שמואל ביאליק, מי שהחל את הקריירה שלו כמדריך-ספורט בארגון "טוקול", בעיירה לאסק שליד לודו. "טוקול" (נץ) היה ארגון-הנוער הצבאי-נוצרי של האנדוקים, הגוף האנטישמי החשוב ביותר בפולניה דאז.

אחד מגייסיו של צבא זה היה אמנון לין, חתן חושי, ואחת מפעילותיו של הצבא היתה פיתחתה של מלחמה פרטית באצ"ל בחיפה, בתקופה בה הוסכם על שביתת-נושק בין הארגונים, עקב הדיונים הבינלאומיים בגורל הארץ. משהחריפה המלחמה הפרטית, הביאה בין היתר למותו של חבר ההגנה, התערב בכך בן-גוריון עצמו וסילק את חושי מחיפה, במסווה של ראש משלחת ההסתדרות לאמריקה.

שליחתו בארה"ב חזר חושי ממש ערב מלחמת השחרור, נושא עימו את כתרו החדש, כתר פעילותו באמריקה, ובתקופה זו, ערב מלחמת השחרור, ירד "ראיס" כאמל אברזייד מביתו שבהר ושכר את הבית שברחוב אלנבי 78, מידי עורך-הדין הערבי עטאללה, הנימנה כיום על אנשי משלחת-המופת. גם עבדאללה אברזייד עזב את הבית שברחוב אל וואלד ושכר בנין גדול ברחוב הופמן 11, לא הרחק מאחיו, ובמרכזו החלק הערבי של חיפה. ביתו החדש של "הראיס", כאמל שימש אל מרכז לפעילות מעניינת מאד, לה היו שותפים חושי ועודי-עטאללה והן אברהים "הקטן", מנהל-העבודה של פועלי אברזייד.

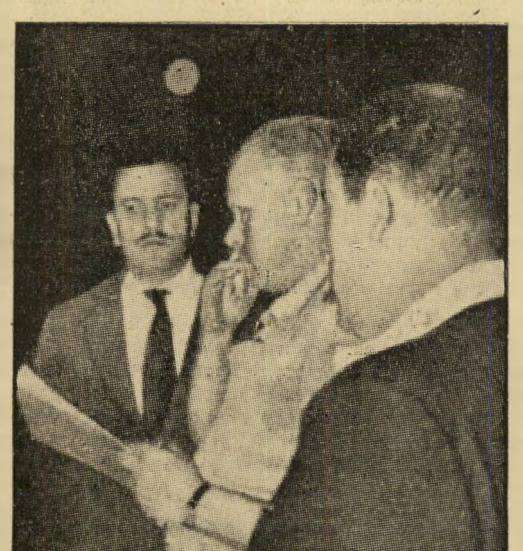
עם פרוץ המאורעות בדצמבר 1948 נעלם "הקטן" מן העיר. הוא עבר לעכו, נעשה חוץ פרקמן קצר למנהיג הכנופיות הערביות בכל הגליל המערבי, קשור ישירות עם מוחמד בק חמאד, מנהיג הכנופיות בחיפה עצמה. עד מהרה עלתה קרנו של אברהים ושמו היה מטיל אימה אף יותר משמו של חמאד הנושא. כבר בפברואר נעשה מפקד-חיפה תלוי באברהים ונרמית אספקת הנושק לחיפה הערבית הגיעה מעכו באמצעות פירותיו של אברזייד, אשר פרקו מטענו מחוץ לנמל, במקום הידוע בשם "חוץ-בוטאג'י".

כל הסבור, כי בתקופה זו נותקו היחסים בין אברזייד לבין אבא חושי, אינו מכיר את חושי. נשק לכנופיות לחדו והשלטון בנמל ובעיר לחדו. על-כן הירבה או אבא חושי להפגש עם אברזייד והן עם מושלה האנגלי של העיר,

הגנרל סטוקול, ובחוגי ההגנה פשטו שמועות, כי חושי יכול להגיע, שעה שהוא רוצה, אף עד אל אברהים הקטן. צורתם המזוה ביותר נתגלו קשריו של חושי עם מנהיגים ערביים ומפקדים אנגליים ביום העשרים וה-21 לאפריל שנת 1948. בניגוד לדעתם של מפקדי ההגנה בחיפה, אשר סברו, כי חושי מנותק מכל מגע עם איזה שהוא כוח רציני, מוכיחות העובדות, כי מאחרי הקלעים, ומבלי להודיע מאומה להגנה, נקט חושי בצעדים שונים שהיו עלולים לתרום גורלות רבים לרעה, אולם את גורלו הוא לטובה.

בלילה בין ה-20 וה-21 באפריל ידעו כבר כמה וכמה אנשים, כי הצבא הבריטי עומד לפנות את מרבית העיר. להגנה לא נודע על כך אלא מטע מאוד וכוחותיה נאלצו לפעול אותו בוקר ללא כל הכנה. אף על פי כן נפלה לידיהם מרבית העיר עוד באותו יום, פרט החלק מהעיר התחתית והמושבה הגרמנית, בה ישבו האחים אברזייד, מחפשים קשר אל ידידיהם היהודים ואל הגנרל הבריטי סטוקול. עד לשעות-הצהרים כבר הספיק אחד, "אפנדי"

נשק לכנופיות לחוד שלטון בנמל לחוד והידידות מעל לכל

כאמל "ראיס" אבו זייד (שמאל) הוא המות מר-כזית בפרשת השתלטותו של חושי על הנמל. לאחר מכן עברה הכוחות גם לשטחית אחרים, הגיעה לשיאה בפרשה מזוהה למחרת שוחרוץ חיפה. התמונה החיסמורית למעשה הופיעה ב"העיתון הזה" 554, למחרת כיבוש העיר. היא צולמה בשעת נסיון הנפץ של הגנרל האנגלי די סטוקולד (במרכז) לתווך לכניעה ערבית.

אברזייד להתקשר הן עם הגנרל והן עם ידיד יהודי וקבע את הפגישה המפורסמת בלמון ציון, אליה הופיע גם אבא חושי, הפתיע את מפקדת ההגנה, אך לא את יודעי-חושי.

בנק אראמה

אדעריבה

פגישה, כידוע, לא הביאה להסכם המקוה, הערבים החלו מפנים את חיפה וכאמל אברזייד, הוא ואחיו, התיישבו בסירות-המוטור שלהם קשרו אליהן את סירות-הגנר, מפליגים לבירות הלבנונית, אך לא בלי להבטיח את הרכוש העצום שהשאירו אחיהם בבתים, וכטי בניידי ודבורות, ואשר ערכן נאמד במאות אלפי שטרלינגים.

ישנם בחיפה אנשים המוסרים בוודאות, כי בטרם יצא לגולה התראה אחד, "אפנדי" עם אבא חושי וכי באותו יום עבר גם השומר האלמוני שאיש-לא-חשבו, חסן לאחזור, לגור בבית הנעזב והולך שברחוב הופמן 11, בחלקה היותר בטוח של העיר.

התכנית היתה ברורה, איפוא, אלא שבטרם החלו לבצעה, שבר מר חושי את רגלו והועבר בחפזה למיטת-חילו בבית-החילודות.

חושי שכב חולה, אולם אנשיו היו בריאים ושלמים, יושבים איש אצלם בנקודת-מפתח. על העיר התחתית שלט אז גרשון ריטוב שנועד לימים כסכסכו המפורסם עם המשטרה. בטירה שלט שמואל ביאליק שנועד לימים למשפט צבאי על שוד רכוש נטוש ופה ושם הסתובב לו זול אמסטל, ידיד חתיק לחושי ומעושי-דברו באותם העניינים שאין להגן הפרסמם בפומבי מעל גבי מודעות צבוריות.

עיר התחתית, ברחובה הראשי, נמצא ביתו הנעול אך נטוש של "בנק האומה הערבית", אחד המממנים העיקריים לפעולות הכנופיות. בבבלת-המונוס לא זכר איש את מאתיים אלף הפונטים הפלשתינאיים אשר בכספת-הבנק, סכום השווה כיום למיליון ורבע המיליון לירות ישראליות. אחד שזכר את הדבר היה מוחמד עבדול פתאח, שומר-הבנק, שהחליט, כי תפקידו לשמור על הבנין, עד שיחליטו המחליטים, אם ערבים ואם יהודים, כדת נה ייעשה בכסף הרב.

המחליטים, כפי שנחברו, היו יהודים, והם פרצו לבנין, פתחו את הכספת, אספו את הכסף ולקחוהו למקום שלקחו. למיטב הידיעות שאפשר היה לאסוף נמסרו חמישים אלף פונט לקופת מפלגה מסויימת, תוך טענה, כי זהו כל הכסף שנמצא בבנק, וכמישים אלף חולקו בין מבצעי-הפעולה, אשר אחד מהם שימש אימפורטר זונות מביירות לחיפה, אחר היה אדם מקורב למשטרה וכולם גם יחד מקורבים לשליט-חיפה.

חושי, כאמור, שכב במיטת-יולדות, אולם אנשיו קיבלו הוראות מתאימות, יצאו, בעזרת תעודות מתאימות, לאסוף את רכישו העצום של אברזייד, לרכוז בבית אשר ברחוב הופמן 11, תחת פקודתו של השומר חסן אל-קדר עטאללה אל-חידור. הרכוש כלל שטיחים רבים שערכם רבבות, ארבעה או יותר פריגיידרים, מקלטירידי, כלי-ברזל לחיפה, כלי-חרסינה, ריהוט לעשרות חדרים, כלי בית ועוד. כדי לקנות את נאמנות כל המטפלים בדבר נמסר, למשל, פריגיידר אחד ליהודי מסויים, פריגיידר שני עם מקלט רדיו וריהוט לשומר הערבי וכן הועברו שני שטיחים קיריערך לביתו של שליט-חיפה.

המטפל העיקרי באיסוף הרכוש היה מר רוזנפלד, אולם הכל נעשה בהתאם להוראות חושי. חסן חדור עצמו מתאר זאת כך, לפי תרגום מפי בנו: "אבא חושי וחוגוה רוזנפלד הם חברים של אברזייד. אברזייד הוא איש טוב, נתן הרבה כסף להגנה. חושי ורוזנפלד אספו את כל הרהיטים ושמרו עליהם. חלק ממנו בדירה שעכשיו גר הקונסול (האיטלקי - ב. ג.), חלק בגראני וחלק פה אצלי פריגיידר אחד נתנו ליונה, שעבד אצל ראיס אברזייד." רט שלא סופר ע"י השומר - חלק מהרכוש, בעיקר שטיחים, הוצא למכירה, שלשל אלפי לירות לכיסים פרטיים. כך, למשל, נתגלו עקבותיו של שטיח גדול אצל סוחר ערבי מידידי חושי, עבד אל-רעוף קרמאן.

הרכוש הנייד נאסף, איפוא, "המעונות" (דוב-רות) הכבדות היו רתוקות אל עגניהן, הבתים שלא נהרסו ניצבים במקומם. על אף המלחמה הדם וההרס, הצליח חושי לשמור בשלמות-כמעט כל מה שאפשר היה לשמור. עתה הכרת היה להמתין לסיום הקרבות ואז יחליט חושי מה אפשר לעשות למען ידידיו שבלבנון, למען החותר שלטון-הכנופיה כקדם.

מה עשה

איכר בארי

יסר בארי, או "איכר הגדול", היה אז ראש שרות-הידיע ת של ההגנה, אחד האנשים ההגונים והנאמנים ביותר בין עסקני-הבטחון של הישוב, גבה-קומה, דק, כפוף, בעל חוטם נשר ופני קדוש כתגפן, נושא בארי בחובו עד היום את הסודות הכמוסים ביותר של הישוב, למרות העובדה שהאדם למענו שותף בארי - דוד בן-גוריון -- בגד בו באורח גם וציני ביותר.

משהגיעו לאוניו של בארי השמועות על המתרחש בחיפה, על קשרים עם ערבים מעבר לגבול, על שחרורו של מנהיג-כנופיות, על שוד-הבנק, על מעל כספי ומעל בטחוני מיהר ובא לעיר עם בחוריו, עצר את מרבית הנוגעים בדבר ועימם גם כמה אנשים שנחברו, כי אינם נוגעים בדבר. האחרונים שוחררו, הראשונים, וביניהם אותו ספקן זונות, נשארו במעצר, בתנאים לחקירה ממושכת.

חדשים ומחצה עונה זול אמסטל, ידיד חושי, נחרד סגור, בידי צעירים רעולי-פנים. שיניו נעקרו, צלעותיו נשברו, אבריו נמחצו, וכעבור חדשים וחצי, לאחר שנראה לבארי, כי תיקו גדוש חומר, שוחרר זול, ובארי נסע אל מר דוד בן-גוריון, לדון עימו אודות הצעדים שיש

לנקוט נגד אבא חושי. כדי להבין מה היתה דעתו האישית של בן-גוריון על חושי, די אם נזכיר, כי בפגישה בחיפה לאחר שחרורו העיר, בה נוכח גם חושי, אמר בן-גוריון, מצביע על חושי: "אתה לא תעלה כאן, כל עוד אני חי. אני אדאג שאתה תרד למקום שאתה רואי לו !"

ואמנם, כשביקש חושי לפני חמש שנים להיות לראש עיר, סרב בן-גוריון לכך, תמך במועמדותו של שבתאי לוי, נקיה-כפיים, אף הבטיח לשר-הממשלים רוזן, כי שבתאי לוי (אשר הופיע אז לבחירות ברשימה ספרדית הקשורה בפונגרסיבים) הוא שיהיה ראש-העיר.

שכא בארי לפני בן-גוריון והראה לו את החומר שבידו, אמר ראש הממשלה הזמנית: "אני מכיר את חושי יותר ממך, עבורי אין בנה כל חידוש. בארי הבין, איפוא, כי בן-גוריון ניצב מאחוריו, שאל מה עליו לעשות. "פנה אל אפרים רייזנר מרמת-יוהנן (קודם לכן - איש בית-אלפא) - אמר ראש הממשלה - "זהו האיש

ההגון ביותר בתנועת הפועלים בארץ ודברו יעשה רושם". איכר הגדול, תמים ככל הגבוהים המורמים לידיו נוסים, הלך אל רייזנר. לקח רייזנר את התיק ואמר: "זה הכל? אני יודע על חושי יותר מזה". "כיצד, אביכך, אתה שותק?" - שאל בארי. "צדקת", - השיב רייזנר. ובארי, גבה-קומה וצוּק, לקח את התיק והלך, מביין